
De pastorale dimensie van een school of instelling

Johan Van der Vloet
Jef Gevaert

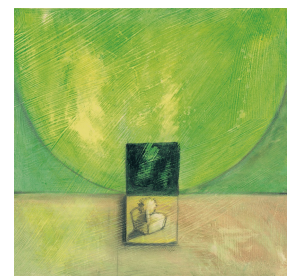
Overgenomen uit: LOOTS, C., SCHAUMONT, C., (Red.), *Vandaag pastoraal integreren in het opvoedingswerk. Perspectieven & uitdagingen*, Oud-Heverlee, Don Bosco Vorming & Animatie, 2007, p. 149-166.

Johan Van der Vloet, gehuwd, vier kinderen en permanent diaken, behaalde een doctoraat in de godgeleerdheid. Hij is directeur-oprichter van het opleidingsinstituut voor volwassenenvorming 'Kairos'. Tevens is hij nationaal directeur voor de catechese van de Nederlandse Kerkprovincie.

Jef Gevaert is salesiaan van Don Bosco. Hij doceerde catechese aan de salesiaanse universiteit in Rome.

Johan Van der Vloet en Jef Gevaert reflecteren verder op de paradigmawissel in de pastoraal (zie het artikel van André Fossion). Ze verkennen hoe in de wereld van het onderwijs en de bijzondere jeugdzorg nog aan pastoraal gedaan kan worden en formuleren hiervoor een aantal concrete denkpistes. Pastoraal vandaag vraagt om een nieuw denken en een andere aanpak. Het vraagt ook een grondige reflectie over de rol van de pastorale werker en opvoeder en daagt uit om aan de eigen spiritualiteit, pastorale vaardigheden en attitudes te werken.

**samen
DON BOSCO
zijn plaats
geven**

‘Schoolpastoraal’ en ‘pastorale zorg voor jongeren in de bijzondere jeugdzorg’ zijn woorden en uitdrukkingen die gemakkelijk in de mond genomen worden. Maar wat betekenen ze? Kunnen ze eventueel een nieuwe dynamiek krijgen vanuit recente inzichten in de pastoraal? En is aan pastoraal doen in een school of instelling die vanuit een salesiaans of breder christelijk project wil werken sowieso nog mogelijk?

We zullen ons eerst afvragen wat pastoraal eigenlijk is en dit vervolgens confronteren met de feitelijke situatie ervan in de scholen en instellingen. Vervolgens proberen we vanuit een aantal nieuwe perspectieven wegen te zoeken om het pastorale handelen in scholen en de instellingen van binnenuit te vitaliseren.

I WAT IS PASTORAAL?

De term ‘pastoraal’ is in feite een verzamelbegrip dat zowel naar de praktijk als naar de onderliggende theorie kan verwijzen. Het pastorale handelen staat niet op zich, maar wordt gedragen door een theologische visie op de mens en zijn relatie tot God. Deze praxis wordt geboren en groeit uit een gelovige omgang met de werkelijkheid. Een valkuil voor pastoraal bewogen mensen is aan deze visie voorbij te gaan en pastoraal te reduceren tot zijn praxis: vieringen, bezinningen, acties, ...

In de tijd van Don Bosco sprak men van *zielzorg*. Het pastorale (letterlijk: herderlijke) handelen in navolging van Jezus, de Goede Herder, droeg zorg voor de ziel. Deze ziel is het wezenlijke in de mens. Datgene wat hem mens maakt, omdat het hem in relatie tot God brengt. Wie het werk van Don Bosco wil begrijpen kan dit niet zonder oog te hebben voor deze zorg om de ziel, die hij als zijn centrale doel stelde. In deze tijd kan dit wat vreemd klinken, maar er zit een diepe kern in die nog steeds geldt: het unieke van de mens, wat hem tot mens maakt, is zijn goddelijke bestemming. God heeft met elke mens een relatie, iedere mens staat in Gods liefde. De zielzorg is een liefdeswerk dat ontspringt aan het wonderlijke geheim dat God niet enkel de schepper van het leven en de mens is, maar ook uit liefde voor die mens zelf mens geworden is. Pastoraal is in het handelen van de Kerk de mens bewust maken van zijn waardigheid, van zijn geliefd zijn en hem oproepen daarnaar te leven. Daaraan ontspringen de drie pijlers van de pastoraal die overeenstemmen met de drie grote taken van de Kerk: verkondiging van deze blijde boodschap (het Woord), het vieren ervan (liturgie) en het in de praktijk brengen (diaconie). Pastoraal is dus in zekere zin *praktische theologie*. Ze stelt de christelijke boodschap aanwezig in de concrete domeinen waar de mens actief is en zoekt hierbij aansluiting bij het levensgevoel van de hedendaagse mens.

Wat is nu echter deze christelijke ‘praktijk’? De neiging bestaat om deze nogal snel te vertalen naar ‘dingen doen’. Deze praktijk moet echter verankerd zijn in het christelijke geloof. Dit wil zeggen verbonden worden met en getekend worden door de komst van Jezus, zijn verkondiging, zijn lijden, dood en verrijzenis (1 Kor 15). De verrijzenis, als opstanding van degene die men opgesloten in de dood waande, is de levengevende

praktijk bij uitstek die alle andere praktijken omgooit en doordringt¹. De God van Jezus Christus die door de Liefde triomfeert over het kwaad en de dood, is de kern van elk christelijk denken en doen. De grote vraag van het christelijke denken en handelen luidt: 'Is er een levende en levengevende God die de mens oproept om zelf ten volle te leven en leven te geven, om het goede te doen zodat er leven is voor allen, voor elke persoon?'² Pastoraal brengt deze praktijk via liturgie, verkondiging en diaconie aanwezig, en vertaalt op deze wijze de 'identiteit' van het christelijk geloof.

In een school of instelling van christelijke signatuur is er daarom een pastorale dimensie waarin deze wortels bewust in praktijk worden gebracht.

II PASTORAAL EN OPVOEDINGSPROJECT

In feite is het opvoedingsproject de brug tussen de pastoraal en de christelijke identiteit. De meeste leerkrachten en opvoeders, die kennis maken met het salesiaanse opvoedingsproject bemerken dat het zichzelf aanbiedt als een *pastoraal-pedagogisch project*. Dat is ook het geval met heel wat andere christelijk geïnspireerde opvoedingsprojecten. Op zichzelf is deze uitdrukking niet echt transparant, want ze is voor meerdere interpretaties vatbaar: als opvoedingsproject met nog een staartje of pastoraal toemaatje; als een project waarin opvoeding en pastoraal zodanig met elkaar gemengd zijn dat het ene niet zonder het andere gebeurt (volgens het salesiaans gezegde: 'evangeliseren door op te voeden en opvoeden door te evangeliseren'); als een soort tweespan, waar alles naast elkaar gebeurt (nevenstelling), zoals de scheiding van de machten in een democratische staat.

De beste manier om concrete pastorale activiteiten een plek te geven lijkt ons de tweede optie waarbij opvoeding en pastoraal elkaar wederzijds vooronderstellen, oproepen en versterken. Zo mag een pastorale planning niet los staan van het opvoedingsproject. Dat laatste fundeert en 'bevloeit' dit plan. Voor een (salesiaanse) school of instelling moet de pastorale dimensie verankerd zijn in het opvoedingsproject en vandaaruit de hele praktijk doordringen. Omgekeerd moet een opvoedingsproject dat een integrale vorming voor ogen staat, recht doen aan de religieuze dimensie van het menszijn en die tot ontplooiing brengen. Pastoraal draagt daar wezenlijk toe bij.

III PROBLEEMSTELLING

In de praktijk is het voor velen niet meer zo duidelijk hoe men deze pastorale dimensie concreet gestalte kan geven. Een aantal opvoeders wil daarvoor nog wel iets doen, omdat ze zelf christen zijn, in een christelijke context werken en voor zichzelf begrijpen hoe

(1) GAUTHIER, J.M., *De la praxis chez les chrétiens*, in ROUTHIER, G., (Ed.), *Précis de théologie pratique*, Lumen Vitae, Brussel, 2004, p.148.

(2) *Op. Cit.*, p. 149.

belangrijk en bevrijdend het is christen te zijn. Maar hoe doet men dit en kan dit nog binnen de actuele opvatting en organisatie van de school of instelling? Zijn de geleverde inspanningen niet allemaal boter aan de galg, als men ziet hoe de kerken leeglopen en de jongeren zich, globaal gezien, bitter weinig voor godsdienst in het algemeen en het christelijk geloof in het bijzonder blijken te interesseren?

Het feit dat men niet meer ziet hoe de christelijke vorming van jongeren binnen de opvoedingscontext kan gebeuren of hoe men een bijdrage kan leveren aan het vormen van een nieuwe generatie christenen, werkt erg verlamdend. Men is er zich van bewust dat er in de gezinnen nog maar weinig aan geloofsinitiatie wordt gedaan. Ook via de godsdienstlessen, als verplicht leervak, slaagt men er niet in een nieuwe generatie christenen te vormen. Dit is overigens niet de taak van de godsdienstles, hoewel ze zichzelf hiervan ook niet helemaal los kan definiëren. Specifieke pastorale activiteiten (eucharistievieringen, boetevieringen, grondige benadering van de christelijke levenskeuze, ...) geven evenmin het gewenste resultaat. De druk om dit soort activiteiten los te laten, wordt steeds groter.

We stellen vast dat geloofsinitiatie en -overdracht via de klassieke wegen niet langer werkt. Hoewel men zich hiervan geleidelijk aan bewust geworden is, vertrekken vele pastorale initiatieven nog vanuit deze oude schema's, die in feite een initiatie in het geloof vooronderstellen. Deze schema's kaderden in een soort 'onderhoudspastoraal', waarbij men via liturgie, verkondiging, en godsdienstonderricht trachtte het geloof van geïnitieerde christenen verder te verdiepen en te vormen. De motieven om op een klassieke manier aan pastoraal te blijven doen variëren. Sommigen vrezen dat wanneer men deze vertrouwde methodes loslaat er ook van het geloof niets meer zal overblijven. Anderen grijpen naar deze modellen terug vanuit een gebrek aan alternatieven. Op vele plaatsen doet men wel pogingen om de pastorale initiatieven te vernieuwen en aantrekkelijker te maken, zonder echter de onderliggende uitgangspunten fundamenteel in vraag te stellen. Wij staan hier voor de grote uitdaging om de oude schema's los te laten zonder het kind met het badwater weg te gooien en de christelijke boodschap verloren te laten gaan. Er is nood aan een nieuw perspectief in de pastoraal.

IV PASTORAAL IN EEN NIEUW PERSPECTIEF

In het huidige pluralistische klimaat is de pastoraal in haar geheel, of die nu in de parochie of in de school of instelling plaatsheeft, aan een grondige vernieuwing toe. Zowel in haar verkondigend, vierend als dienend aspect, vertrekt de nieuwe pastoraal in deze tijd van een totaal andere benadering van de zielzorg. Deze geldt in de eerste plaats voor de parochiepastoraal, maar kan mijns inziens ook doorgetrokken worden naar andere contexten.

Globaal kun je zeggen dat pastoraal in deze tijd van een 'onderhoudsmodel' evolueert naar een 'groeimodel'. André Fossion spreekt van een '*pastorale d'engendrement*'³. Het

(3) FOSSION, A., *Een pastoraal voor het leven*, in LOOTS, C., SCHAUMONT, C., (Red.), *Vandaag pastoraal integreren in het opvoedingswerk. Perspectieven en uitdagingen*, Sint-Pieters-Woluwe, Don Bosco Centrale, 2007, p. 93-116.

woord *engendrement* betekent iets laten geboren worden, iets nieuws creëren. Ik denk dat deze term bruikbaar is dan de term 'missionaire' pastoraal die in deze context ook wel gebruikt wordt. Met 'missionair' wordt bedoeld dat de pastoraal evangeliserend moet zijn. Dat is correct, maar deze terminologie roept vaak weerstand op. Hoe dan ook, pastoraal moet er vanuit gaan dat de meeste mensen niet in het christelijke verhaal staan en dat dit verhaal daarom een 'nieuwheid' kan krijgen, die mensen kan helpen om hun leven betekenis te geven vanuit het oorspronkelijke van het evangelie. Dat houdt ook in dat de pastoraal haar onderhoudsmodel gedeeltelijk moet behouden, maar zich tegelijk moet laten doordringen van en bevruchten door de gedachte dat het christelijke geloof kan verschijnen als een kracht en een levensoriëntatie die 'doet geboren worden', die scheppend is. Enkele sleuteltermen kunnen ons helpen te verstaan wat dit kan betekenen. We passen ze direct toe op de school/instillingspastoraal.

4.1 Alsof het de eerste keer is

Heel wat mensen binnen onze scholen en instellingen, of het nu om personeel of jongeren gaat, hebben in feite nog weinig voeling met de levende geloofstraditie. De term 'levende' is hier niet onbelangrijk. Er zijn nog wel relictten van de joods-christelijke traditie aanwezig, maar de meeste mensen hebben het zeer moeilijk om een band te scheppen tussen deze traditie en hun leven. Zelfs voor heel wat gelovigen is het niet evident de kern van hun geloof op een levensnabije wijze te verwoorden.

Daarom is het belangrijk de pastoraal te plaatsen in het *perspectief van de eerste keer*. Het is inderdaad voor veel mensen 'de eerste' keer wanneer zij in de school of een voorziening in contact komen met het woord van God, met een viering, ... Het geloof op die momenten op een nieuwe manier ter sprake brengen is een grote uitdaging voor de pastoraal. Dat kan door de grote en kleine verhalen van mensen in dialoog te brengen met het geloof (narrativiteit). Meer nog, hen ook uit te dagen om de richting die dit geloof aan deze vragen geeft te ontdekken. Zoals al eerder opgemerkt, hebben mensen meestal wel vage ideeën over de religieuze dimensie van hun leven, over God en enkele (christelijke) waarden, maar is het voor hen zeer moeilijk om die te verbinden met hun concrete leven. Het geloof verschijnt hun niet als 'levengevend'. Daarom moet pastoraal in al haar geledingen telkens de vraag van de eerste verkondiging meenemen. Deze is een uitnodiging om de oriëntatie die het christelijke geloof biedt, te ontdekken en ermee in gesprek te gaan: hoe werpt het evangelie een nieuw licht op mijn persoonlijk verhaal?

4.2 Geloof als groeiproces en een pastorale spiritualiteit

Daarmee zijn we bij een ander wezenlijk element gekomen voor de pastoraal vandaag. Mensen zijn 'groeiwezens' en dat geldt ook voor hun religieuze ontwikkeling. Religieuze ontwikkeling is het proces waarin mensen met de vragen die uit hun leven en de wereld oprijzen, aan de slag gaan en proberen er zin aan te geven voor zichzelf. Dat doen ze vanuit hun cognitieve, affectieve en emotionele mogelijkheden. Die zijn zowel leeftijdsbepaald als situationeel. Wat mensen weten, kennen, voelen, horen en wat ze meemaken en aankunnen, geeft ook vorm aan de manier waarop ze over religie, God en zingeving denken. In onze tijd is die ontwikkeling zeer individueel bepaald. Je kunt zeggen

dat religiebeleving sterk biografisch is. Mensen bepalen in grote mate zelf hun weg en dat geldt ook voor religie. Religieuze vragen rijzen vaak op vanuit gebeurtenissen, bijvoorbeeld de dood van een medeleerling of vriend, geboorte, relaties, ... Het is in deze processen dat de pastoraal haar aanknopingspunt kan vinden. In zekere zin wordt pastoraal daardoor sterk episodisch. Weinig mensen doen het 'hele' traject dat de traditionele pastoraal voorlegt. Pastoraal moet deze episodes aangrijpen om iets te laten groeien in de mens. Ook al is pastoraal een kerkelijke taak, toch is ze in de eerste plaats gericht op de ontwikkeling van de mens, zodat die zijn levensstroom ontdekt en kan ontplooien. In pastoraal reik je het christelijke geloof aan als een bron en een bedding waarin je kunt leven en opleven. Hoe degene die je ontmoet daarmee omgaat, blijft vrij en open. Vaak zal die mens niet de weg gaan die jij voor hem droomde. Pastoraal veronderstelt in deze zin ook een spiritualiteit van geven en overlaten aan God. Zo kun je bijvoorbeeld als pastor leren leven met het feit dat vele mensen nog wel hun kinderen laten dopen, hun eerste communie doen en laten vormen, terwijl je ze voor de rest nog nauwelijks ziet. Het ontdekken van deze momenten van contact als genademomenten is daarom heel belangrijk om de 'lege kerk' in het juiste perspectief te plaatsen. Toegepast op de school of instelling betekent dit dat heel wat mensen nog met het pastorale handelen in contact zullen komen, maar opnieuw episodisch. In dit licht moet men ook nadenken over hoe men met liturgische vieringen en andere pastorale initiatieven moet omgaan. Het zal erop aankomen de pastoraal binnen een nieuw perspectief te plaatsen: dat van groei en groeikansen geven. Dat houdt een meer gedifferentieerde, biografische pastorale benadering in (zie verder).

4.3 'The inner circle': je eigen geloof herontdekken en doorgeven

Er zijn uiteraard nog steeds mensen die christelijk gelovig zijn en dit geloof op een of andere wijze vorm willen geven in hun leven. Deze mensen vormen als het ware 'the inner circle' van een parochie, school of instelling. Het probleem is vaak, dat deze gemeenschap weinig 'zichtbaar' is. Deze mensen zijn ook vaak onzeker om hun geloof ter sprake te brengen. In de parochies wordt er daarom steeds meer gezocht naar geloofsverdieping voor volwassenen. De recentste projecten zoeken daarbij tegelijk naar gemeenschapsvorming en integreren catechese, liturgie en diaconie in hetzelfde project⁴. De toerusting en vitalisering van de 'inner circle' maakt de gemeenschap sterker, uitnodigender en missionair. Ook binnen de instellingen en scholen lijkt het ons aangewezen dergelijke projecten uit te proberen om de kerngroep te ondersteunen en eigen groeikansen te geven.

V CONCRETISERING

Het is duidelijk dat de pastoraal in de school en de instelling naar een nieuw paradigma moet zoeken. We schetsen enkele mogelijke zoekrichtingen voor pastoraal in een hedendaagse christelijke opvoedingscontext.

(4) Een zeer goed voorbeeld is *Opnieuw beginnen*, een vertaling van het Duitse WeG-project, Halewijn, 2006.

5.1 Het persoonlijk getuigenis

Om aan deze pastoraal een aanvaardbare zin en betekenis te geven, moet duidelijk zijn dat ze niet mag herleid worden tot het organiseren van bepaalde vormen van dienstverlening zoals solidariteitsacties of sfeerschepping, ... maar in de eerste plaats te maken heeft met het persoonlijke getuigenis van de christelijke opvoeder.

Getuigenis heeft hier de tweevoudige betekenis die in de Bijbel al aanwezig was: a) geloven, leven, handelen als christen in de concrete context waar men aanwezig is; b) spreken en getuigen van de eigen ontdekking van de christelijke geloofsrelatie in een persoonlijk contact met andere mensen die daarvoor open staan (bijvoorbeeld bij de verwerking van leed, lijden, rouw, levensproblemen, enz.). Het evangelie wordt zichtbaar in de aanwezigheid van de christen. Een authentiek en getuigend spreken over het eigen geloof is niet het louter meedelen van informatie, maar getuigen over een persoonlijke beleving. Dit veronderstelt het voeden van de eigen spiritualiteit en het zoeken naar de band tussen het eigen geloof en het leven in de school of instelling. Dit zal aanvankelijk een taak zijn voor de 'inner circle' waarvan hoger sprake. Daarom kan de school of instelling initiatieven nemen om de opvoeders de kans te bieden hun persoonlijke geloof en hun spiritualiteit uit te diepen.

5.2 Pastoraal gestalte geven

Het zal sommigen onrecht doen, maar in veel gevallen blijkt pastoraal een kwestie van organiseren en een 'wiedoetwat'-rondje. Het ritme van de school en de instelling hebben daar uiteraard mee te maken. Maar dit is een pastoraal die achterhaald is en zijn doel voorbij schiet. Hoe moeten we het dan wel aanpakken?

We moeten de acties en vieringen niet afschaffen, maar ze plaatsen binnen een nieuw perspectief: dat van groei en differentiatie. De biografie van jongeren en opvoeders is zo verschillend, dat een pastorale eenheidsworst enkel tot teleurstelling kan leiden. Wie sommige vieringen meemaakt kan ondervinden dat er zoveel water in de wijn gedaan wordt, dat niemand hier nog een boodschap aan heeft.

Zoals reeds vermeld, is het belangrijk dat pastoraal ingebed wordt in het opvoedingsproject. Werk maken van een doordacht opvoedingsproject en dit op de werkvloer integreren is de voedingsbodem voor een levenskrachtige pastoraal. We denken hierbij aan het belang van de relatie tussen de opvoeder en de jongeren voor de opvoeding in het algemeen en de geloofsopvoeding en pastoraal in het bijzonder. Dit daagt de opvoeder uit werk te maken van zijn eigen geloof en spiritualiteit. Je hebt binnen de opvoedingsrelatie immers geen ander instrument dan jezelf. Als opvoeder ben je gesprekspartner, baken en stootblok voor de jongeren, ook op het vlak van zingeving en geloof. Jouw persoonlijk getuigenis vormt de uitgelezen hefboom om dit concreet te maken. In de vorige paragraaf hebben we trouwens reeds voor dit durven getuigen, gepleit. Ook het bieden van structuur en het werken aan een klimaat zijn belangrijke aspecten van een opvoedingsproject en spelen een rol bij de ontwikkeling van de religieuze dimensie van de jongeren. Een opvoedingsproject kan ten slotte oproepen tot het afhalen van de jongere waar hij staat, het waarderen van wat deze zelf inbrengt, de

aandacht voor de zwakkeren en een trajectmatige aanpak. Dit kan leiden tot een gevarieerd pastoraal aanbod dat samen met de jongeren bedacht en vormgegeven wordt: liturgische momenten, acties en elementen van verkondiging, pastorale bijstand ... Daarbij zal men vaak moeten kiezen voor een trapsgewijze aanpak. Bijvoorbeeld via bezinnings-momenten, gebeds- of woorddiensten groeien naar eucharistie voor wie dit echt wenst.

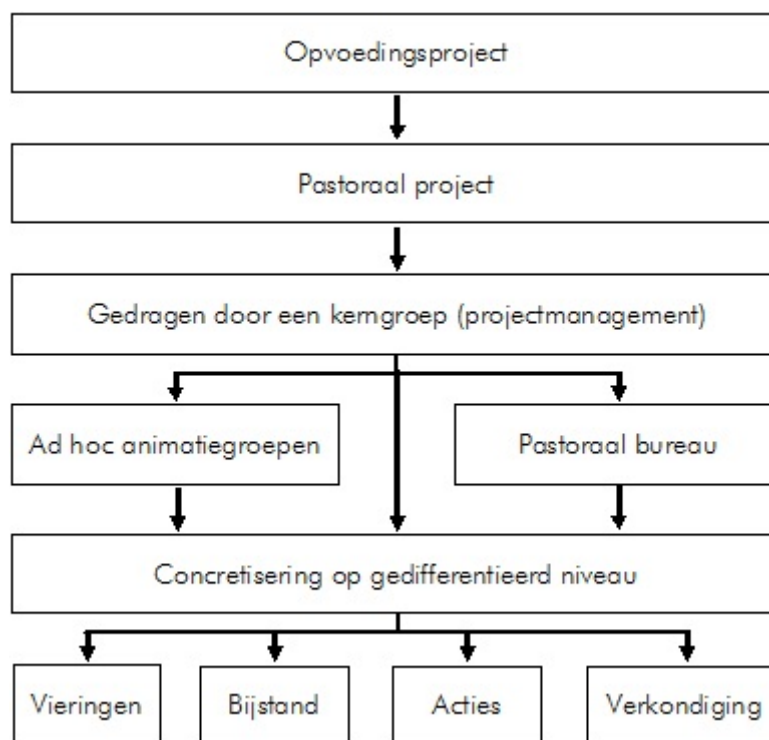
5.3 Een specifiek model voor pastoraal op school

Naar analogie met de universitaire parochies, die in de meeste Europese universiteiten bestaan en goed ontwikkeld zijn, gaan af en toe stemmen op om iets dergelijks te doen in verband met de grote concentraties van secundaire scholen. Het gaat om een soort 'schoolparochie' met een 'schoolpastor', die ook een lekenpastor (man of vrouw) kan zijn. Op het eerste gezicht lijkt een dergelijk idee bij ons niet erg realistisch, omdat de leerlingen vaak uit een uitgebreid recruiteringsgebied komen en zo'n parochie niet zo vlot kunnen bereiken. Daarnaast is er de algemene tendens om alleen voor de verplichte activiteiten op school te blijven.

Meer realistisch lijkt de idee van een pastoraal bureau of pastorale dienst binnen of naast de school, met een aantal specifieke functies op het gebied van ontmoeting, consultatie, diaconie en evangelisatie. Kant-en-klare modellen zijn hiervoor nog niet voorhanden. Hieronder volgen een aantal suggesties waarvoor zo'n dienst zou kunnen instaan.

- (1) Een onthaal bieden waar jongeren met vragen en hun religieus zoeken terecht kunnen voor een gesprek met een leraar of opvoeder.
- (2) Mogelijkheden scheppen voor jongeren en leraren om tot stilte, bezinning, meditatie en gebed te komen.
- (3) Jongeren en hun leerkrachten hun eigen verhaal laten verwoorden en hun kansen bieden om dit in gesprek te brengen met verhalen uit de christelijke traditie, bijvoorbeeld het evangelie (narratieve dimensie).
- (4) Ruimte beschikbaar stellen waar leden van allerlei animatiegroepen elkaar kunnen ontmoeten en eventueel samen projecten ontwikkelen (solidariteitsacties, mondiale vorming, impulsen rond het opvoedingsproject, animatie, ...).
- (5) Gemeenschap stichten door jongeren en hun leerkrachten samen te brengen rond acties, in vieringen, voor ontspanning, ...
- (6) In staat zijn jongeren met een specifiek verlangen op het gebied van geloofsvorming door te verwijzen naar buitenschoolse initiatieven en organisaties die hierbij aansluiten: jeugdorganisaties, bedevaarten, Bijbelgroepen, bezinningscentra, spiritualiteitsgroepen, enz. Deze functie is bijzonder belangrijk, omdat al het mogelijke moet gedaan worden om jonge mensen in contact te brengen met levende geloofsgroepen en geloofsgemeenschappen buiten de school.
- (7) Een aanbod ontwikkelen ter ondersteuning van de pastoraal bewogen en geëngageerde collega's.
- (8) Materiaal kunnen aanbieden aan jongeren en hun opvoeders rond pastoraal en geloof (boeken, brochures, cd's, ...).

Vanuit de 'inner circle' kunnen mensen opstaan die dit trekken en die anderen kunnen uitnodigen en motiveren om mee in bepaalde projecten te stappen. Uiteraard is er een pastorale kerngroep nodig, maar die is eerder een 'projectmanager' dan een uitvoerder. Nu is er het probleem dat heel wat pastorale werkgroepen alles moeten uitvoeren wat ze plannen, waardoor onvrede en gebrek aan dynamiek ontstaat. Als men kan werken met gedifferentieerde projectgroepen (animatiegroepen), die via de kerngroep toch gelinkt zijn aan het overkoepelende pastorale project (en zo ook aan het opvoedingsproject en de identiteit van de organisatie) kan men dit probleem ondervangen. Het is daarbij belangrijk dat de link met het pastoraal project en de gelovige onderbouw daarvan telkens opnieuw expliciet genoemd en verduidelijkt worden. Dit is de kerntaak van de dragende pastorale groep, die bij voorkeur door een (gedeeltelijke) vrijgestelde gecoördineerd wordt. Op die manier krijg je een mozaïek waarin meerdere mensen zich kunnen inpassen. Door deze projectmatige aanpak kunnen ook minder identiteitsbewuste gelovigen of twijfelende mensen in contact komen met de inspiratie en de bron en kunnen zij op hun eigen manier aan verdieping werken. Als dit proces lukt, heb je een pastoraal die uit zichzelf haar dragers evangeliseert en die tegelijk aan pastoraal in de school kan doen. Schematisch:

5.4 Krachtlijnen voor een hedendaagse pastoraal in de bijzondere jeugdzorg

Voor de bijzondere jeugdzorg zijn niet direct concrete pastorale concepten voorhanden. Het boven geschetste model voor het onderwijs, waarbij men werkt vanuit een pastorale dienst, is niet zonder meer overdraagbaar naar de bijzondere jeugdzorg. Hier werkt men op een andere schaal en vanuit een ander perspectief. Toch zijn heel wat van de vermelde suggesties ook relevant voor deze opvoedingscontext. Juist deze, vaak gekwetste jongeren, worstelen met vragen naar goed en kwaad, geluk, schuld, verantwoordelijkheid,

geaccepteerd zijn in het bestaan, kortom zingevingsvragen, ook al zullen ze zelf die vragen meestal niet zo benoemen. Daarom is op een kwaliteitsvolle manier aan pastoraal doen in deze hulpverleningscontext zeer belangrijk. We brengen hieronder enkele suggesties samen.

- (1) Ontmoeten jongeren in hun opvoeder een volwassene met wie ze een gesprek kunnen aangaan over hun worsteling met zinvragen en hun (religieus) zoeken? Dergelijke 'contemplatieve gesprekken' gaan dieper dan de buitenkant van de dingen en overstijgt ook de strikte hulpverleningsdimensie. Naast en binnen de begeleiding in de context van het hulpverleningsproces kunnen deze gesprekken de jongeren een perspectief van zin bieden.
- (2) Het blijft een uitdaging om ook in voorzieningen voor bijzondere jeugdzorg mogelijkheden te scheppen op maat van de jongeren en/of hun opvoeders om tot stilte, bezinning, meditatie of gebed te komen. Daarbij denken we niet alleen aan materiële mogelijkheden maar ook aan het toerusten en ondersteunen van de opvoeders om die momenten voor te bereiden en te begeleiden.
- (3) De keuze voor een narratieve aanpak in de pastoraal. Waar in de begeleiding van jongeren heel expliciet met en rond hun levensverhaal wordt gewerkt, dienen zich ongetwijfeld kansen aan om dit in gesprek te brengen met verhalen uit de christelijke traditie, bijvoorbeeld het evangelie.
- (4) De kleinschaligheid van de voorzieningen en het verloop van de cliënten maken een projectmatige aanpak van pastorale initiatieven zoals solidariteitsacties, mondiale vorming, (kerkelijke) feestdagen, themaweken, enz. uitermate geschikt. Daarbij worden best keuzes gemaakt die aansluiten bij wat leeft op bepaalde momenten. De pastoraal draait dan niet meer op routine maar op een frissere dynamiek waarin telkens nieuwe projecten vorm kunnen krijgen. Deze initiatieven hoeven niet telkens door dezelfde mensen uitgewerkt te worden. Ieder kan vanuit zijn specifieke mogelijkheden en interesses een bijdrage leveren. Wel is er best een coördineerde instantie (persoon of kleine groep) die de dynamiek aanstuurt zonder altijd zelf te moeten uitvoeren.
- (5) Ervaringen van gemeenschap meegeven. Juist voor deze jongeren die niet altijd over veel sociale vaardigheden beschikken is het betekenisvol hen te laten ervaren wat het betekent deel uit te maken van een gemeenschap die hen aanvaardt en draagt. Waar mogelijk kunnen deze jongeren misschien ook aansluiten bij activiteiten van jeugdorganisaties en bezinningscentra buiten de voorziening.
- (6) Aanbod voor de opvoeders. Naast aandacht voor de professionele ontwikkeling op het vlak van de hulpverlening is het noodzakelijk dat begeleiders ook hun pastorale vaardigheden en hun eigen spiritualiteit blijven ontwikkelen. De instelling moet hen hiertoe aanzetten en de nodige mogelijkheden bieden.

BESLUIT

Pastoraal in een opvoedingscontext moet herdacht en zelfs een beetje heruit-gevonden worden. Daarin zijn zowel de fundamentele reflectie, het aanbod en de dragers aan een herdefiniëring toe die moet toelaten op een nieuwe manier aan pastoraal te doen. Hierbij moet men zowel rekening houden met de hedendaagse mens en zijn cultuur als met de eigenheid van het christelijke geloof, dat steeds weer mensen raakt en roept.